

Актуальні проблеми економічного і соціального розвитку регіону.
Регіональна науково-практична конференція,
Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ, 17 грудня 2015 року

Коваленко Н.В., Лисенко С.М.

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ І ПРІОРИТЕТИ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Проведення бюджетної реформи в Україні ускладнює завдання уряду у реалізації бюджетної політики. Система провадження бюджетної політики в Україні також перебуває на стадії становлення, однак цей факт не применшує її значення для реалізації державної стратегії. Сучасна вітчизняна економічна наука наголошує на зростанні значення аналізу наслідків впливу бюджету на економічне життя у контексті стабілізації української економіки.

Стратегічною ж метою бюджетної політики є створення державою необхідних економічних, правових та організаційних засад щодо підвищення ролі бюджету як інструменту формування і оптимального розподілу фінансових ресурсів між різними ланками бюджетної системи для ефективного її розвитку, спрямованого на економічне зростання та підвищення життєвого рівня населення. За цих умов активний вплив бюджетної системи на фінансові зв'язки і потоки між різними секторами економіки виступає необхідною умовою для забезпечення економічного зростання [1, с. 36].

Бюджетна політика, яка реалізується через систему бюджетних механізмів, повинна забезпечувати бюджетну рівновагу та ефективний вплив на соціально-економічні процеси. Механізм формування обсягу та структури доходів і видатків бюджету є важливою складовою бюджетного регулювання для забезпечення всебічного розвитку суспільства [3, ст.7]. Тому дослідження питань формування і використання державного бюджету є актуальним у сучасних умовах подолання економічної та політичної криз в Україні.

Метою даної роботи є розробка пропозицій щодо розв'язання основних завдань наповнення та виконання бюджету України, проведення бюджетної політики для досягнення соціально-економічного розвитку країни.

Бюджетна політика є одним із напрямів фінансової політики, її невід'ємним компонентом, у якій відбиваються суспільні інтереси, реалізуються функції і завдання держави у сфері управління фінансами.

Бюджетна політика — це сукупність державних заходів спрямованих на зміцнення доходної частини державного бюджету, посилення соціальної спрямованості видатків бюджету, створення умов макроекономічної стабілізації. Бюджетна політика як складова фінансової політики держави є важливим інструментом впливу суб'єкта розподільчих відносин (органів державної влади та місцевого самоврядування) на об'єкт розподілу (валовий внутрішній продукт) для досягнення конкретних цілей стабілізації та розвитку економіки держави.

До основних засад проведення бюджетної політики в Україні належать: збільшення обсягу грошових надходжень до доходної частини бюджету; скорочення взаємозаліків та інших не грошових витрат; оптимізація видатків державного бюджету; обмеження зростання державного боргу; скорочення дефіциту державного бюджету; зміцнення місцевих бюджетів та ін. Організація та ефективність проведення такої політики впливають на інфляційні процеси, валютний курс, обсяги і напрями використання кредитних ресурсів, залучення іноземних капіталів, державний борг, розвиток окремих галузей економіки, фінансування підприємницької діяльності та ін. [2, с. 51].

Базою для наповнення Державного бюджету будь-якої країни є обсяг національного виробництва. Тому для наочності потенціалу формування бюджету було проаналізовано головний індикатор економіки країни — валовий внутрішній продукт. З 2010р. до 2013р. обсяг реального ВВП мав тенденцію щорічного зростання, крім цього індекси фізичного обсягу за ці роки нижче 100 % не падали, а отже, обсяг реального ВВП кожного наступного року дорівнював або перевищував обсяг номінального ВВП попереднього року [6]. Така позитивна динаміка вказувала про незначне, але все ж таки зростання економіки України в загальному розумінні. У 2014 році зростання обсягу номінального ВВП у порівнянні з 2013 роком сягнуло майже 101,5 млрд. грн., або 107 %, у той самий час обсяг реального ВВП у 2014 році впав на 40 млрд. грн. і зрівнявся з показником реального ВВП 2012 року. Такі значні перепади, коли номінальний ВВП зростає, а реальний падає, відбувається під час інфляції у зв'язку зі зростанням цін на товари та послуги з одночасним скорочення обсягів виробництва, споживання (надання) цих товарів (послуг). У підсумку скорочується купівельна спроможність населення та падіння рівня життя. Тенденція збільшення номінального ВВП разом зі скороченням реального продовжується і в 2015 році. Так, за I квартал поточного року обсяг номінального ВВП сягнув позначки у 367,6 млрд. грн., що є рекордною за останні п'ять років, але обсяг реального ВВП в порівнянні з I кварталом 2014 року скоротився на 13 % і становив лише 259,8 млрд. грн. (для порівняння, у I кварталі 2012 року реальний ВВП становив 264,9 млрд. грн.). Тобто, можна припустити, що країна повернулася до показників трирічної давнини і передумов для призупинення подальшого падіння наразі не очікується. Як і прогнозувалося, у II кварталі 2015р., вперше, починаючи з кінця 2013р., відбулося покращення динаміки ВВП, що стало логічним продовженням процесів відносної економічної стабілізації [6].

Аналізуючи реалізацію бюджетної політики в Україні, спочатку зупинимось на характеристиках доходної та видаткової частин Державного бюджету. Дані щодо надходжень та витрат державного та

Актуальні проблеми економічного і соціального розвитку регіону.
Регіональна науково-практична конференція,
Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ, 17 грудня 2015 року

місцевих бюджетів розкривають конкретні проблеми та вказують на перспективи для основних напрямів державної політики [4, с. 9-11]. Згідно з Бюджетним кодексом України доходи бюджету – це податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансфери, плату за адміністративні послуги, власні надходження бюджетних установ) [5]. Доходи держави в подальшому формують і видаткову частину майбутнього періоду, тому від їхньої кількості, від розміру національного доходу залежить як стан економіки так і суспільний добробут загалом.

Проаналізуємо фактичне виконання Державного бюджету за доходами та видатками, що відображено у табл. 1.

Отже, починаючи з 2012 року спостерігається недовиконання дохідної частини Державного бюджету. Обсяги недовиконання 2012 року сягають майже 37 млрд. грн., що за показниками рівня виконання становить 9,7% , і хоча за попередніми даними Міністерства фінансів України обсяг недовиконання доходів Державного бюджету становив майже 12 млрд. грн., рівень недовиконання - 3,5 %, це є досить попередньою інформацією [7]. Тенденція недовиконання видаткової частини Державного бюджету спостерігається з 2011 року, якщо в даному році обсяг недовиконання сягав 20,7 млрд. грн., то вже в наступному – 31,3 млрд. грн., і хоча за попередніми даними в 2013 році обсяг недовиконання зменшився вдвічі і сягнув 16,4 млрд. грн., можемо стверджувати про неефективну бюджетну політику. Звітна інформація Держкомстату та Держказначейства [8;9] свідчить, що починаючи з червня 2012 року, в Україні спостерігається зменшення темпів промислового виробництва, що, безумовно, є чинником, який призводитиме до економічного спаду та ускладнюватиме вирішення проблем у соціальній сфері. Для вирішення питань соціально-економічного розвитку у 2014 році з Державного бюджету України була надана субвенція на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій у сумі 0,2 млрд. грн. У 2015 році незважаючи на подорожчання усіх товарів і послуг, і відповідно збільшення бази оподаткування, надходження до держбюджету збільшились на 30% (при тому що тільки офіційна інфляція в квітні 2015 року у річному вираженні склала 60,9%), а видатки збільшились на 15,5%.

Таблиця 1 –
Виконання плану за доходами та видатками Державного бюджету України [6]

Показник	2011 рік			2012 рік			2013 рік			2014 рік		
	план	факт	Виконано, %	план	факт	Виконано, %	план	факт	Виконано, %	план	факт	Виконано, %
Доходи, млрд.грн.	313,4	314,6	100,4	383	346,1	90,3	351,2	339,2	96,5	377,8	357,1	94,5
Видатки, млрд.грн.	354,2	333,5	94,1	427	395,7	92,7	419,8	403,4	95,9	441,6	430,2	97,4

У проекті 2016 року пропонуються заходи з реалізації ефективної бюджетно-податкової політики, дотримання жорсткої фінансової дисципліни, підвищення рівня прозорості та раціональності бюджетного процесу. Передумовами формування проекту Державного бюджету України на 2016 рік стане економічне відновлення, подолання бідності, сталий розвиток суспільства, забезпечення пріоритетного спрямування бюджетних коштів на розвиток озброєння та військової техніки, розроблення та впровадження їх нових зразків, проведення структурних реформ в основних галузях економіки і сферах діяльності, встановлення сприятливих умов для ведення бізнесу, здобуття енергонезалежності, розвитку освіти і науки [10]. У 2016 році планується вдвічі зменшити оподаткування зарплат – з середнього рівня 41% до фіксованого 20%, а ще за два роки – об'єднати ЄСВ (єдиний соціальний внесок) та ПДФО (податок на доходи фізичних осіб) і знову вдвічі знизити цей об'єднаний податок. Звичайно, цей крок створює дефіцит надходжень до Пенсійного фонду близько 100 млрд. грн, який потрібно збалансувати компенсаційними заходами та параметричною реформою пенсійної системи в найближчому часі. Важливо також, що були спрогнозовані основні макропоказники економічного і соціального розвитку України, які передбачають зростання реального ВВП на 2%, збільшення номінального ВВП до 2262 млрд. грн. та індексу споживчих цін на рівні 112% [11].

Актуальні проблеми економічного і соціального розвитку регіону.
*Регіональна науково-практична конференція,
Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ, 17 грудня 2015 року*

Для розв'язання завдань, які з'явилися під час функціонування бюджетної політики потрібно забезпечити поступальний розвиток підприємницької діяльності, прискорення економічного зростання, досягнення повної зайнятості, стримування інфляції, активізацію інвестиційної діяльності тощо. Зрозуміло, що бюджетна політика не спроможна розв'язати всі перелічені проблеми. Тому основними напрямками бюджетної політики держави на сучасному етапі є [3]:

- сприяння процесу збалансованої макроекономічної стабілізації, подоланню інфляційних процесів і структурній перебудові;
- здійснення податкової політики у напрямі стимулювання підприємницької діяльності вітчизняних виробників товарів і послуг усіх форм власності та зменшення податкового тиску на них;
- здійснення структурних реформ за критерієм економічного зростання і підвищення рівня економіки України;
- формування взаємовідносин у бюджетній системі в напрямі забезпечення самостійності місцевих бюджетів;
- оптимізація рівня бюджетного дефіциту, державного боргу та пошук джерел їх реалістичного фінансування;
- пошук додаткових джерел доходів бюджету.

Ефективність соціально-економічної бюджетної політики в Україні в умовах загострення політичних суперечностей, в першу чергу, залежить від політичної волі керівництва країни, усвідомлення пріоритетності загальнодержавних, загальнонаціональних інтересів і створення ефективного механізму їх реалізації через існуючі інститути фінансової системи, наявності відповідного правового поля й відповідальності кожного урядовця, насамперед, перед громадянами України. На сьогодні нам необхідно, передусім, подолати період політичного хаосу й безвідповідальності, зберегти та зміцнити державність. Саме такий підхід повинен бути визначальним у процесі подолання суперечностей у реалізації бюджетної політики держави [5, с. 55].

Однією із гострих проблем сучасної бюджетної політики є оптимізація рівня державного дефіциту. Дефіцит Державного бюджету України – це проблема, яка стоїть перед вітчизняною економікою. Сучасна ситуація у бюджетній системі призвела до того, що дефіцит бюджету щорічно зростає, незважаючи на низку величезних іноземних кредитів. Це зростання спричиняє в країні посилення інфляційних процесів, кризи у сфері державних фінансів, грошової системи, зростання диференціації в доходах і, як наслідок, погіршення соціально-економічного стану в суспільстві [10, с.139]. Для вирішення цієї проблеми необхідно зменшити до оптимального рівня видатків на утримання органів державної влади і управління, судів, прокуратури, міліції, СБУ, а також упорядкування структури названих органів. Цей захід є доволі важливим і складним, оскільки видатки на загальнодержавні функції мають тенденцію до зростання, що також впливає і на структуру видатків з Державного бюджету України. Потрібно приділяти значну увагу збільшенню доходів держави шляхом подолання безробіття, поліпшення податкової системи, удосконалення приватизації державного житла, поліпшення фінансового стану суб'єктів господарювання.

Таким чином, проаналізувавши динаміку поданих показників на основі даних Державного бюджету України впродовж 2011-2015 років, можна підкреслити, що економіка України на сучасному етапі існування знаходиться в складному становищі. На це впливає багато факторів, які полягають, перш за все, в неефективній бюджетній політиці, як впливає з аналізу дохідної частини бюджету, основним джерелом якої є податки, що складають приблизно 4/5 її частини, що вказує на низький рівень прибутковості державних підприємств, експортних операцій, тобто нераціональне використання можливостей. Стосовно видаткової частини Державного бюджету, насамперед, потрібно збільшувати фінансування показників, які зорієнтовані на людину як основну ланку виробництва, розподілу, обміну та споживання, і разом з тим не зменшуючи достатнє забезпечення інших показників. Тобто головним пріоритетним напрямком бюджетної політики України має стати фінансове оздоровлення підприємств реального сектора шляхом створення сприятливих макроекономічних умов і проведення зваженої податкової реформи; оптимізація рівня дефіциту бюджету; підвищення рівня життя населення; пошук додаткових джерел доходів бюджету тощо.

Література:

1. Піхоцький В.Ф. Ефективність бюджетної політики як інструмент соціально-економічного розвитку України / В.Ф. Піхоцький // Фінанси України. – 2010. – № 3. – С. 30-37.
2. Макогон В. Пріоритети сучасної бюджетної політики України// Вісник КНТЕУ №3 – 2011, С.50-56.
3. Мярковський А., Чугунов І. Бюджетна політика як складова соціально-економічного розвитку країни // Вісник КНТЕУ № 5 – 2010, С. 5-14.
4. Соломенко С. Бюджет повної зайнятості та фіскальна політика / С.Соломенко// Фінанси України. - 2008.-№4.- С.3-12.

Актуальні проблеми економічного і соціального розвитку регіону.
*Регіональна науково-практична конференція,
Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ, 17 грудня 2015 року*

5. Сергієнко Л.К. Вплив бюджетно-податкової політики на соціально-економічний розвиток держави / Л.К. Сергієнко // Вісник ЖДТУ. – 2010. – №3. – С. 54-58.
6. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.minfin.gov.ua/>
8. Державна казначейська служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://treasury.gov.ua/main/uk/index>
9. Законопроект «Про Державний бюджет України на 2016 рік» [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/>
10. Куніцин О. М. Дефіцит Державного бюджету України: причина та заходи щодо вирішення проблеми // О. М. Куніцин // Управління розвитком №16. – 2013. – С.137-140.